

CONTABILITATEA OPERATIUNILOR DE TREZORERIE SI INTERBANCARE

Prin contabilitatea operatiunilor de trezorerie si interbancare se asigură evidenta următoarelor operatiuni:

- > operatiunilor de casă;
- > operatiunilor de decontare cu BNR privind rezervele obligatorii ale băncilor, conturile curente, compensarea multilaterală a plăților interbancare;
- > operatiunilor privind împrumuturile de refinantare de la BNR;
- > operatiunilor prin conturile de corespondent, depozitele, creditele si împrumuturile interbancare;
- > operatiunilor de pensiune interbancare.

Operatiunile de trezorerie au o pondere însemnată în totalul operatiunilor bancare si prezintă o importantă deosebită în ceea ce priveste stabilitatea monetară.

Structura operatiunilor de trezorerie în societățile bancare este următoarea:

- > operatiuni de casă în lei si devize;
- > operatiuni cu cecuri;
- > operatiuni privind retragerile de numerar prin cărțile de plată

2.1 Contabilitatea operatiunilor de casă în lei si devize

Numerarul, desi are o pondere mică în circulatia bănească, ocupă un loc important în activitatea bancară.

Formele de existență a numerarului sunt bancnotele si monedele metalice.

Numerarul este un mijloc de plată nedeterminat, general si cu efect de plată imediat. Ca în majoritatea țărilor, si în România, circulatia numerarului este reglementată prin lege.

Preluarea prin încasare a sumelor monetare aduse de clienti si eliberarea de sume către clienti, reprezintă o operatiune frecventă efectuată de bănci.

Compartimentele de tezaur si casieriile bancare trebuie să facă față operatiunilor generatoare de încasări si plăți si în acelasi timp să-si aducă propria contributie la rentabilitatea băncii.

Pentru organizarea sistemului de casierii proprii, băncile trebuie să solicite în scris, BNR aprobarea de functionare a acestuia. Dacă banca comercială respectă prevederile legale de operatiuni cu numerar si dispune de amenajări speciale, primeste autorizatia de functionare împreună cu plafonul de casă.

Casele bancare pot fi de mai multe tipuri:

A) Casele operative de încasări, se ocupă de primirea numerarului în urma încasărilor sau pentru retragerea din circulatie a bancnotelor sau monedelor uzate.

Primirea numerarului se face pe baza următoarelor documente:

- > foaie de vărsământ cu chitanță, utilizată pentru depunerea numerarului de către clienti;
- > ordin de încasare, folosit în cadrul operatiunilor de depunere interne a băncii;
- > borderou însotitor, utilizat de agentii economici când depun numerar la casierie în genti sigilate;
- > documente de casă emise de sistemul informatic al băncii.

B) Casele operative de plăți, se ocupă cu eliberarea de numerar la cererea clientilor. Aceste case pot fi deschise pentru operatiuni în lei sau valută. Eliberarea

numerarului se face pe baza următoarelor documente:

1. cec simplu;
2. ordin de plată în cazul în care se depune excedentul de numerar la BNR;
3. cerere pentru răscumpărarea certificatelor de depozit;
4. cambie;
5. bilet la ordin;
6. documente emise de sistemul informatic al băncii.

C) Casele speciale, sunt specifice sucursalelor și derulează operațiuni cu numerar în cadrul rețelei bancare.

D) Casele pentru operațiuni cu metale prețioase, pietre prețioase și alte valori.

E) Casele de schimb valutar amplasate în afara băncii.

Această prezentare nu exclude existența unor case mixte, care să răspundă mai multor nevoi diferite.

Operațiunile de casă sunt înregistrate cu ajutorul contului 101 "Casa".

Acest cont evidențiază numerarul aflat în casieria băncii, precum și mișcarea acestuia ca urmare a încasărilor și plăților efectuate. Bancnotele și monedele expediate prin intermediul societăților de transport rămân înregistrate în contul 101 „Casa”, până în momentul transferului proprietății efective a fondurilor, indiferent de modalitățile folosite pentru transferul acestor fonduri. Contul 101 „Casa” este un cont de activ, se debitează cu sumele încasate și se creditează cu sumele plătite în numerar. Soldul debitor al contului arată numerarul existent în casieria băncii.

2.2 Contabilitatea operațiunilor cu cecuri

Cecul este un ordin scris dat de client băncii sale prin care cere acesteia să plătească o anumită sumă, fie lui pentru retrageri de numerar, fie către o altă persoană specificată de client pentru plata unei datorii.

Cecul pune în relație directă trei persoane: trăgător, tras și beneficiar.

Pentru a putea ordona, trăgătorul trebuie să își constituie în prealabil un depozit în bancă din care să efectueze plata. Cecul se trage asupra băncii numai în limita fondurilor existente în cont.

Circuitul cecului vizează parcurgerea următoarelor etape:

- > efectuarea unei tranzacții care să creeze o obligație de plată;
- > în baza disponibilului din cont, banca dă clienților săi carnetele de cecuri;
- > la achiziția mărfii, clientul-debitor completează un cec în vederea acoperirii obligației de plată și îl dă creditorului-beneficiar;
- > în acest moment banca, debitorul și creditorul devin persoane implicate în operațiunea cu cecul, respectiv, tras, trăgător și beneficiar;
- > beneficiarul prezintă cecul spre încasare la banca sa spre a fi trimis băncii plătitorului;
- > banca plătitorului trimite suma de plată la banca beneficiarului, respectiv suma ajunge la acesta din urmă;
- > datoria debitorului față de creditor se stinge.

În procesul utilizării cecului se întâlnesc mai multe operațiuni:

a) Operațiunea de gir - cecul poate circula de la o persoană la alta prin operațiunea de gir, când girantul transferă unei alte persoane numită giratar toate drepturile beneficiarului. Mențiunea privind circulația cecului prin gir se face pe verso-ul cecului, prin operațiunea numită andosare.

b) Operațiunea de aval - este operațiunea prin care o persoană numită

avalist (cel care dă avalul), garantează obligația plății pentru o altă persoană numită avalizat, direct sau pe cale de regres, pentru toată suma prevăzută sau pentru o parte din aceasta. Dacă avalistul a plătit în locul avalizatăului, dobândește toate drepturile din cec față de acesta din urmă.

c) Operațiunea de plată a cecului. Cecul este plătitibil la vedere datorită faptului că banca este obligată să-l achite la prezentare sau într-un termen scurt. În România plata se face în termen de opt zile dacă este plătitibil la locul emiterii sau în maximum 15 zile dacă este plătitibil în altă localitate, în cazul cecului circular termenul este de 30 de zile, iar pentru cecurile emise în raport cu străinătatea, termenul maxim poate fi de 90 zile.

d) Operațiunea de regres și de protest - refuzul de plată poate fi făcut de trăgător, în cazul în care cecul este furat sau pierdut, și de bancă, în cazul în care nu există disponibilități în cont. Dacă nu se efectuează plata, beneficiarul poate înainta un protest și pe baza acestuia poate să urmărească persoanele obligate la plata cambiei printr-o acțiune de regres, în acest caz, el trebuie să facă dovada refuzului plății printr-un act notarial, prin declarația băncii sau prin confirmarea oficială a Casei de compensație. Trăgătorul trebuie să suporte toate cheltuielile și dobânzile apărute în urma refuzului de plată.

Cecurile se pot clasifica după două criterii:

a) după beneficiar avem cec nominativ (beneficiarul plății este o persoană clar stabilită, transmiterea se face prin girare) și cec la purtător (numele beneficiarului lipsește, iar transmiterea cecului se face prin remiterea de la o persoană la alta).

b) după modul de încasare, avem:

- > cec nebarat, se plătește în numerar sau în cont, fără nici un fel de restricție;
- > cec barat, care se plătește cu unele restricții, de regulă plata se face la altă bancă;
- > cec de virament, este însoțit de clauze ca „plătitibil în cont” sau „numai prin virament”, iar plata cecului se face numai scriptural, creditându-se contul beneficiarului;
- > cec certificat, este cecul pentru care banca plătitoare a blocat suma necesară plății până la prezentarea legală la plată; prin această operațiune trăgătorul nu mai poate retrage din contul său suma destinată plății cecului respectiv, înainte de expirarea termenului de prezentare al acestuia;
- > cec circular, este un cec emis de bancă în relațiile cu subunitățile sale sau cu alte bănci; este plătitibil la vedere dar pentru o durată de cel mult 30 de zile de la emiterie;
- > cec de călătorie, reprezintă un cec având caracteristici asemănătoare bancnotei. Este emis în sume fixe, în moneda națională sau în valute. Poate avea o durată determinată sau nedeterminată.

Pentru evidențierea operațiunilor cu cecuri se utilizează conturile:

Contul 1611 "Valori de recuperat" evidențiază sumele de recuperat de la alte bănci înregistrate provizoriu în acest cont, precum și cecurile de călătorie cumpărate remise spre încasare emitentilor.

Contul 1611 „Valori de recuperat” este un cont de activ, se debitează cu sumele plătite de bancă și se creditează cu sumele încasate sau cu sumele de recuperat devenite îndoielnice.

Soldul contului reprezintă valori de recuperat de la alte bănci.

Contul 2611 "Valori de recuperat" evidențiază valori plătite de bancă altor clienți ai băncii, cecuri, efecte de comerț și alte valori emise la încasare, neplătite și restituite prin casa de compensație, precum și valori în litigiu ale băncii cu clientela.

Soldul contului reprezintă valori de recuperat de la clientelă.

Contul 3712 "Valori primite la încasare" este un cont de activ, se debitează cu valoarea cecurilor, efectelor de comerț și alte valori primite la încasat, și se creditează la încasarea cecurilor sau la refuzul primit la prezentarea la compensare.

Soldul contului reprezintă cecuri, efecte de comerț și alte valori primite la încasare și neîncasate.

Contul 3716 "Conturi indisponibile privind valori la încasare" este un cont de pasiv utilizat atunci când cecul primit spre încasare va fi plătit numai după ce se obține contravaloarea de la emitent. Se creditează cu valoarea cecurilor primite spre încasare și se debitează cu sumele încasate de la emitenti.

Soldul contului reprezintă valoarea cecurilor, efectelor de comerț și a altor valori remise spre încasare și neîncasate.

Exemple de înregistrări contabile: La banca inițiatoare:

1. Remiterea unui cec spre încasare, cu creditare imediată a contului clientului:

3712	=	2511
"Valori primite la încasare"		"Conturi curente"

2.3 Contabilitatea cărților de plată

Cartea bancară reprezintă un instrument de plată fără numerar cu ajutorul căruia se pot realiza plăți în rețeaua comercială sau se pot obține lichidități de la bancă.

Cărțile de plată sunt confecționate din plastic, având dimensiuni standardizate internațional. Pe partea din față se află denumirea, simbolul cărții și elementele de identificare și personalizare. Pe verso cartea prezintă un loc pentru semnătura titularului. În funcție de caracteristicile tehnologice, există:

- > cărți de plată cu bandă magnetică;
- > cărți de plată cu microprocesor.

Cărțile de plată se pot clasifica după funcțiile îndeplinite în:

- > carte de credit - îi permite utilizatorului să facă plăți sau să obțină numerar din disponibilul din cont și în lipsa acestuia în baza unei linii de creditare plafonate, deschisă la bancă. Creditul astfel acordat de bancă poate fi utilizat de posesorul cărții în schimbul plății unei dobânzi;
 - > carte de debit - se deosebește de cartea de credit prin faptul că plățile sau retragerile de numerar se pot realiza numai dacă există disponibil în contul curent al titularului;
 - > carte pentru retragerea de numerar - se folosește numai la obținerea de numerar și depunerea de numerar folosind un automat bancar. Nu permite utilizarea sa pentru plată;
 - > carte de garantare a cecurilor - permite în plus față de o carte de credit și validarea unei sume înscrise în cecuri de titulari;
 - > carte multifuncțională sau derivată - este una dintre cărțile prezentate mai sus, dar care prezintă și alte facilități în utilizare (carte de călătorie, cărți de telefon).
- Decontările operațiunilor cu cărți bancare se realizează apelând la sistemul electronic de transfer al fondurilor. Acest sistem se bazează pe elementele:
- > distribuitorul automat de numerar (Cash- Dispecer- CD);
 - > automatul bancar (trezorerul bancar);
 - > terminalele la punctele de vânzare.

Distribuitorul automat de numerar este un dispozitiv electromecanic ce permite utilizatorului autorizat să retragă numerar sub formă de bancnote și monedă metalică.

Etapele care trebuie parcurse în cazul distribuitorului automat sunt următoarele:

- > detinătorul cărții de plată va introduce cartea de plată în aparat și numărul personal de identificare (PIN);
- > titularul cărții de plată va solicita prin tastare suma dorită care trebuie să fie cuprinsă în limita disponibilului din cont. Dacă suma solicitată depășește această limită operația va fi anulată;
- > eliberarea de către distribuitorul automat de numerar a sumei solicitate, concomitent cu debitarea contului bancar al detinătorului;
- > dispozitivul va confirma prin afișare, efectuarea și încheierea tranzacției și va restitui detinătorului cartea de plată.

Automatul bancar este un dispozitiv electromecanic ce permite utilizatorului autorizat retragerea de numerar, precum și accesul la diferite servicii cum ar fi: solicitarea de informații privind contul personal, transferul de sume.

Utilizarea cărților de plată prin intermediul automatului bancar presupune parcurgerea mai multor etape:

- > introducerea cărții de plată în aparat și tastarea numărului de personal (PIN);
- > introducerea prin tastare a datelor cerute pe ecranul aparatului și confirmarea acțiunii sau a sumei cerute;
- > primirea de către utilizator a unei "chitanțe justificative" privind operațiunea efectuată;
- > restituirea cărții de plată detinătorului.

Pentru utilizarea cărții de plată, se creează un analitic la contul curent al clientului, respectiv 2511 "Conturi curente / cârd". Acest analitic se creditează cu intrările prin care se alimentează contul și se debitează la ieșirile din cont, în urma unor plăți sau retrageri de numerar. Dobânzile aferente contului 2511 sunt reflectate într-un cont atasat.

Fluxurile de numerar la automatele bancare sunt evidențiate cu ajutorul contului 367 "Alte stocuri și asimilate". Acest cont evidențiază alte stocuri aflate în gestiunea băncii (bonuri valorice, timbre fiscale și postale, tichete și bilete de călătorie, bilete de tratament și odihnă, formulare cu regim special), precum și numerarul aflat în ghiseele automate de bancă.

Contul 367 „Alte stocuri și asimilate” este un cont de activ, se debitează la alimentarea automatului cu numerar, în corespondență cu contul 101 "Casa" și se creditează la retragerile de monedă din dispozitiv, cu ajutorul cărții bancare. Soldul contului reprezintă valoarea altor stocuri și asimilate existente.

2.4 Contabilitatea operațiilor de casă în devize

Operațiunile de casă în devize mai sunt denumite și operații de schimb manual și constau în vânzarea și cumpărarea de devize de către persoanele fizice.

Pentru înregistrarea operațiilor în devize care generează și operațiuni contabile în lei sau creat conturi de legătură între conturile în devize și cele în lei.

Cu ajutorul acestor conturi se asigură legătura între balanța patrimoniului în devize și cea generală în lei.

Conturile de legătură sunt denumite, prin planul de conturi „Conturi de ajustare” a valorilor bilantiere.

Contul 372 „Conturi de ajustare” se dezvoltă în patru conturi sintetice de gradul II, după cum urmează:

3721 „Pozitie de schimb”

3722 „Contravaloarea pozitiei de schimb”

3723 „Conturi de ajustare în devize”

3729 „Conturi de ajustare privind alte elemente în afara bilantului”

Contul 3721 „Pozitie de schimb” este un cont de legătură între contabilitatea în devize și contabilitatea în lei, utilizat pentru restabilirea echilibrului dintre active și pasive, prin înregistrarea în contul de rezultate a câștigurilor sau a pierderilor aferente evaluării operațiilor în devize.

Contul 3721 „Pozitie de schimb” este un cont bifuncțional.

Se creditează cu operațiunile care duc la creșterea cantitativă și valorică a devizelor proprii, cu diferențele valorice pozitive rezultate din reevaluarea activelor în devize, la sfârșitul fiecărei luni, cu diferențele negative rezultate din reevaluarea pasivelor în devize, pe baza cursului, la sfârșitul lunii.

Se debitează cu operațiunile care duc la scăderea cantitativă și valorică a devizelor proprii, cu diferențele valorice negative rezultate din reevaluarea activelor în devize, cu diferențele valorice pozitive rezultate din reevaluarea pasivelor în devize, pe baza cursului valutar, la sfârșitul lunii.

Soldul creditor al contului reflectă active nete în devize.

Soldul debitor al contului reflectă datorii nete în devize.

Contul 3722 „Contravaloarea pozitiei de schimb” ține evidența contravalorii în lei a operațiilor în devize.

Este un cont bifuncțional. Acest cont are o funcționare inversă contului 3721 „Pozitie de schimb”.

Evaluarea în lei a operațiilor în devize se face la cursul zilei, astfel încât soldurile de sens opus ale celor două conturi de ajustare în cursul lunii trebuie să fie egale, adică soldul debitor al contului 3721 „Pozitie de schimb” trebuie să corespundă cu soldul creditor al contului 3722 „Contravaloarea pozitiei de schimb” și invers.

Soldul debitor al contului reprezintă contravaloarea în lei a activelor nete în devize.

Soldul creditor al contului reprezintă contravaloarea în lei a datoriilor nete în devize. Înregistrări determinate de operațiuni de casă în devize:

1) Se cumpără 200 E. Cursul valutar de cumpărare este de 35.000 lei/E, în urma acestei înregistrări se realizează echilibrul între soldurile de ajustare. Soldul real din contul 3721 „Pozitia de schimb” este soldul evaluat la cursul de referință al băncii la sfârșitul lunii.

Diferențele de curs valutar rezultate prin metoda „la cursul zilei” adoptată de bănci pentru evaluarea devizelor din stoc, se înregistrează astfel:

> diferențele favorabile în creditul contului 7061 „Venituri din operațiunile de schimb și arbitraj”;

> diferențele nefavorabile în debitul contului 6061 „Pierderi din operațiunile de schimb și arbitraj” în corespondență cu contul 3722 „Contravaloarea pozitiei de schimb”.

2.5 Contabilitatea decontărilor interbancare și intrabancare

Dacă nu ar fi existat băncile, singura modalitate de plată ar fi fost numerarul.

Apariția și dezvoltarea băncilor a determinat apariția viramentului.

Decontarea bancară este o operațiune prin care are loc lichidarea obligațiilor de plată prin intermediul conturilor deschise la bănci, fără bani în numerar, respectiv prin efectuarea de viramente dintr-un cont în altul. În urma operației de decontare se sting creanțe și datorii dintre părți.

Decontarea poate fi efectuată prin următoarele modalități:

A) Acceptarea;

B) Asigurarea cu anticipație a sumelor necesare efectuării unei plăți.

A) Acceptarea este un act prin care debitorul se obligă să plătească o anumită sumă, la o dată precizată, sau într-o perioadă specificată, creditorului ori posesorului unui titlu de credit.

Acceptarea este o formă de decontare prin care plățile dintre persoanele juridice sau fizice se efectuează pe baza consimțământului plătitorului, consimțământ dat prin depunerea la bancă a documentelor de decontare emise de către plătitor, sau acceptate de către acesta în urma inițierii efectuate de către beneficiar.

Instrumentele de decontare în cazul acceptării sunt următoarele:

> ordinul de plată este un instrument de plată și de decontare utilizat pentru stingerea unei obligații devenite exigibile, respectiv o dispoziție dată de un

Relațiile dintre bănci pot fi relații interbancare și relații intrabancare, iar decontările aferente acestora vor fi la fel, interbancare și intrabancare.

2.5.1 Contabilitatea decontărilor interbancare

Relațiile interbancare sunt relații dezvoltate între bănci diferite, privite ca persoane juridice independente. În acest caz, avem următoarele tipuri de relații:

> relații dintre bănci și banca centrală, derulate prin intermediul conturilor curente deschise de bănci la banca centrală;

> relații interne sau relații desfășurate între băncile aparținând aceluiași sistem bancar, derulate prin intermediul sistemului de compensare interbancară sau utilizând relațiile de corespondent create;

> relații externe dintre bănci ce aparțin unor sisteme bancare diferite (relații de corespondent sau de parteneriat cu bănci străine).

Decontările interbancare reprezintă plăți fără numerar, efectuate de unitățile bancare pentru clienții lor sau în numerar, având ca beneficiar o unitate bancară a altei bănci.

Aceste operațiuni se pot efectua în două moduri:

A) Decontări prin case de compensații

B) Decontări prin conturi corespondente.

A) Decontări prin case de compensații

Casele de compensații funcționează sub tutela băncii centrale. Pentru realizarea procesului de compensare, fiecare bancă își deschide un cont curent la banca centrală. În condițiile în care o bancă dorește să efectueze la cererea unui client, o plată către un furnizor ce are contul la o altă bancă, va iniția operațiunea pe lângă casa de compensații. Astfel, banca plătitorului va depune documentele de plată la casa de compensații. Pe baza acestor documente, casa de compensații, creditează contul curent al băncii, operațiune echivalentă cu o ieșire de fonduri din bancă și debitează contul curent al băncii furnizorului, operațiune echivalentă cu o intrare de fonduri în bancă. Concomitent, fiecare bancă are grijă să opereze în contul clientului său această operațiune. Contul plătitorului este debitat, iar contul furnizorului beneficiar este creditat. În procesul compensării se

realizează nu numai decontarea, ci și compensarea operațiunilor bancare. Aceasta înseamnă că se are în vedere totalul plăților și încasărilor băncii dintr-o zi pentru operarea în contul curent deschis la compensare.

Operațiunile sunt contabilizate folosind conturile 111 "Cont curent la BNR" și 341 "Decontări intrabancare". În funcție de locul unde se află unitățile bancare ale plătitorului și ale beneficiarului și de locul unde se realizează compensarea, întâlnim următoarele situații (considerăm că banca plătitorului inițiază plata):

a. Banca plătitorului și banca beneficiarului sunt în același județ, iar compensarea se va face la Casa de Compensatii din județul unde se află situate băncile.

b. Banca plătitorului și banca beneficiarului sunt situate în județe diferite, iar compensarea se face în județul beneficiarului. Compensarea se va face între banca beneficiarului și sucursala plătitorului din același județ. Banca plătitorului trebuie să vireze suma de plată printr-o operațiune intrabancară la sucursala sa din județul beneficiarului. Vom avea următoarele etape în cazul următor:

> expedierea avizului de creditare către subunitatea din județul unde se va face compensarea în vederea efectuării plății:

c. Băncile sunt situate în județe diferite, iar compensarea se face în județul băncii plătitorului, în acest caz, compensarea se face între banca plătitorului și sucursala băncii beneficiarului din același județ, în acest caz vom avea:

d. Băncile se află în județe diferite, iar compensarea se face la nivelul centralelor prin sistemul BNR. În acest caz apar două operațiuni intrabancare. În prima operațiune se realizează un virament de la subunitatea plătitorului către centrală, iar în a doua se face un virament de la centrala băncii beneficiarului către subunitatea unde aceasta are contul. B) Decontări prin conturi corespondente în cadrul relațiilor dintre bănci un loc important îl are acordarea statutului de bancă corespondentă, care presupune existența următoarelor caracteristici:

> se bazează pe cunoaștere și încredere reciprocă între bănci;

> băncile își deschid conturi curente reciproce (conturi de corespondentă nostro și loro) în cadrul cărora se stabilesc plafoane maxime de îndatorare;

> se stabilește regimul de dobânzi și de comisioane pentru operațiunile reciproce și reguli de stingere a datoriilor;

> în relațiile internaționale, fiecare bancă efectuează pentru banca corespondentă operațiuni în zona în care funcționează.

Utilizând conturile de corespondent, băncile pot realiza decontări directe fără să apeleze la casele de compensatii, accelerând astfel circuitul decontărilor interbancare. Conturile de corespondent pot fi:

> conturi nostro, sunt conturi curente ale băncii deschise la alte bănci, reprezentând plasamente la acele bănci; contul „nostro” este operabil la banca proprietară a disponibilului din cont;

> conturi loro, sunt conturi curente ale altor bănci deschise la bancă, reprezentând resurse obținute de la acele bănci; contul „loro” sau „vostro” este operabil la banca ce gestionează disponibilitățile altei bănci.

Decontările interne prin conturi de corespondent sunt reflectate contabil prin conturile 121 "Conturi de corespondent la bănci" (nostro) și 122 "Conturi de corespondent ale băncilor" (loro).